

Sokaktan Akademiye: Kadın Hareketinin Kurumsallaşma Süreci

From Street To Academy: Institutionalism Process Of Woman's Movement

Duygu ALPTEKİN*

ÖZET

Kadınların yaşamlarını anlamlandırmanın, toplumsal rollerini ve eylemlerini açıklamanın yanı sıra kadın kimliğinin oluşumunda ve biçimlendirilmesinde de etkin rol oynayan feminist hareket ile bu hareketin akademide kurumsallaşma sürecine yönelik 'bilimde kadın' konusu günümüzde sosyal bilimler alan yazınında yoğun olarak tartışılmaktadır. Konuya ilişkin çalışmalarda akademide kadın varlığına işaret eden sayısal verilerin yanı sıra feminist söylemlerin gelişim sürecinde biçimlenişi ve uğradığı dönüşümler de ele alınmaktadır.

Kadınların 18. yüzyılda küçük gruplar halinde sokak eylemleriyle başlayan mücadeleleri günümüzde akademik çalışmalarla desteklenen, yerel, bölgesel ve uluslararası organizasyonlar çerçevesinde etkinlik sağlayan bir biçime dönüşmüştür. Bu dönüşümde kadının konumunun insan hakları bağlamında iyileştirilmesini ve kadın erkek ilişkisinin toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ötesinde sağlıklı yürütülmesini amaçlayan; kadınların eğitim düzeylerinin giderek yükselmesine, eğitmen, araştırmacı ve bilim kadını statüsünde nicel ve nitel göstergelerin artmasına yol açan köklü oluşumların katkıları söz konusudur. Bilimsel çalışmalarda kadın hareketine ilişkin temel kavramların ve kuramların giderek daha yoğun yer almasının yanı sıra yüksek öğretim kurumlarında kadın araştırmalarına yönelik merkezlerin ve birimlerin kurulması da kuşkusuz kadın hareketinin kurumsallaşmasına ivme kazandırmaktadır.

Bu çalışmanın çıkış noktasını, feminist kuramların ortaya çıkmasında ve kadına yönelik sosyo-politik dönüşümlerin gerçekleşmesinde etkin olan kadın hareketi ile bu etkinlik düzeyinin yükselmesi açısından önem taşıyan bilim alanındaki kurumsallaşma süreci oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, toplumsal cinsiyet, kadın hareketi, feminizm, akademik feminizm, kadın hareketinin kurumsallaşması

Çalışmanın Türü: Araştırma

ABSTRACT

Feminism is seen as a social movement, which concerns with woman's problems; which criticizes her being excluded in the society; humiliated, dejected, alienated to herself; and in order for this situation to be corrected, which aims to struggle with the surviving patriarchal concept, norms and values (Doltaş, 1991; 83). An essay called "A Vindication of the Rights of Woman" published by English Wollstonecraft, who took a reference the principles of French Revolution, in 1792 is accepted a starting point of feminist movement. The work draws attention that the each individual is born with his/her equality, independence and liberty rights; however, the dominant political and social order took wrongfully these rights of individual; the dominance of men on the female gender; and the negative affects resulted from this situation (Rullmann, 1996: 266 – 270).

The first wave of feminism, which was increasingly strengthened in 19th Century and which mostly concentrated on public area and voting right, stabilized in 1920s (Donovan, 1997: 121). In the late 1960s, the process, which was flamed again and called "the second wave of feminism" began the marches toward acquiring the political rights and extended with the movements of civilian rights (Whaley, 2003: 186). In this period, it was seen that feminist agencies formed in the past were begun to go into action. The rapid growth economic development experienced in capitalist countries in postwar (the Second World War) prepared material conditions of the second wave of feminist movement. That a number of women work and participate in the feminist movement became effective on their concrete life practices and consciousness levels. However, the fact that that acquiring the basic rights was not sufficient to rescue the women from their subordinate position and did not modify both the distinct wages based on gender in the work life and the extra labor load in the house was begun to be seen from women.

In 1970s, in the discussions of Marxism, Psychoanalysis, Structuralism, Postmodernism and so on and different opinion movements, it was seen that the arguments developed toward women's problems and relationships between genders converged. The movement point of these thoughts and arguments is the political basis of problem, the effects of political phenomena and the effects of these effects on the individuals (Kadioğlu, 2005: 139). In the other words, in this period, analysis was realized on the power balance between women and men.

In USA and continental Europe, the ideological action of second wave of feminist movement beginning in 1960s and accelerating in 1970s shifted toward academic area in 1980s. Beginning from the early 1980s, in the departments and units focused on women research, sociologists, psychologists and anthropologists began to study the causes of falling of women to the subordinate position and their studies toward eliminating this situation, to become effective in academic area (Özbudun, 1987: 16). The women began to act in order to rescue the science from being an area specific to men, to make apparent the experiences of women, to produce knowledge for themselves and on the names of them (Eroğlu, 2004: 26).

* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi

Development and institutionalism of feminist movements points out the change of approach toward “women” and women’s problem in a certain historical process. That the research of interest are included in the scope of academic discipline involved a difficult process. Delay in the participation of women in educational process and not being improved of togetherness of the science and woman required an intensive effort targeting to challenge the impediments toward the women. First started struggle toward the right of education and instruction, after acquiring the right of high education, reached the zenith with desire of women to demonstrate themselves in scientific areas. The desire of women taking place in high education process to proceed in the scientific areas conveyed the women movement, limited street demonstrations at the beginning, to institutionalism level in academic area.

That the women realize high educational efforts and scientific researches has accelerated feminist researches and allowed to be regarded the women’s problem with different perspectives and the concept social gender to take place its agenda. Feminist researches were realized toward reaching theoretical analysis and data, which increasingly have a practical and useful attributes. One of the objectives of feminism for institutionalizing is to form a method addressing to the quality of researcher, and in which the observations and thoughts of the researcher, and what is reached are considered, or to develop and renew the existing methods in this line. In the direction of this objective, the desire of feminist movements to take place in the scientific area, and to be effective led to emerge a new discipline called “academic feminism”.

Academic feminism is accepted as an arm of feminist movement, its extension of it in the scientific area (Hemmings, 2006: 17). In parallel with it, although Sancar (2003: 165, 176) draws attention that there are some non-feminist approaches in academy in the area of studies on women, he emphasizes that the fundamental elements of these studies is feminist thought and policy. According to this, academic thought is the effort of understanding and changing what makes the invisible, subordinate and valueless the lives and problems of women in the existing scientific understanding. The search of method of academic feminism toward epistemologically remaining out of positive tradition and understanding the pressed life experiences were also resulted from this effort.

Feminist researcher firstly present a research action emphasizing, and being shaped in the frame of woman attribute that the women should oppose against the gender inequality, and in the next stage, that they should struggle against the inequalities in the social and economic areas. In this context, during the area researches carried out, instead of refusing their own social gender roles, they aimed to introduce thee direct and indirect effects of their own genders and the genders of the people studied on the processes, methods, objectives and results of research.

Beside that the concepts associated with woman’s movement in the scientific studies increasingly take place more intensively, that the centers and units toward women movement are founded in high educational institutes certainly give an acceleration the woman movement as well. Firstly, research and application centers on women being in active with board of directors consisting of academicians. Centers carry out the recherches and investigations about the issues such as woman and gender in the areas of social position of women, their status and norms, the violation toward women, women’s employment, and education and health and organize activities such as panel, seminar, and talks. In the projects carried out in every issue on women, among the other objectives of these centers are to increase of awarenences of the individual, institutes, and organizations toward the issue woman and develop their sensitivities and an archive for the studies on woman together with these.

In the other dimension of institutionalism, the main scientific areas opened as subordinated to the social science instituters of universities take place. The main scientific branch for women research, Istanbul University, founded in 1993, is a postgraduate program first being in active. METU “Social Gender and Women’s Rights Program” follows Istanbul University, with the support of “National Program Project on Strengthening the involvement of Women to Development”. Postgraduate Program of Ankara University, in which interdisciplinary academicians give education, studies on women, was opened in 1996. Lastly, it is also possible to mention the studies on women of Ege University being in active in 2000.

Keywords: Woman, social gender, woman’s movement, feminism, academic feminism, institutionalism of woman’s movemet

The Type of Research: Research

Giriş

Feminist araştırmaların gelişimi ve kurumsallaşması, belli bir tarihsel süreçte “kadın”a ve “kadın sorunları”na bakışın değişimine işaret etmektedir. Söz konusu araştırmaların akademik bir disiplin kapsamına alınması zorlu bir süreci gerektirmiştir. Kadınların eğitim sürecine katılımlarının gecikmesi ve bilim ile kadının bir aradalığının uzun süre içselleştirilememesi bilim alanında kadına yönelik engellerin aşılmasını hedefleyen yoğun çaba gerektirmiştir. nce başlatılan eğitim ve öğrenim görme hakkına yönelik mücadele, yüksek öğrenim hakkının da elde edilmesinden sonra kadının bilimsel alanda kendini gösterme arzusuyla zirveye ulaşmıştır. Yüksek eğitim sürecinde yer alan kadınların bilimsel alanda ilerleme isteği, başlangıçta sadece sokak gösterileri ile sınırlı olan kadın hareketini akademide kurumsallaşma düzeyine taşımıştır.

Bu çalışmada, birçok bilim alanını etkisi altında bırakan kadın hareketinin kurumsallaşma süreci dört bölümde ele alınmaktadır. İlkin kadın cinsiyeti, feminizm ve feminizmle ilgili kavramlara ve kuramlara yer verilmektedir. Çalışmada özellikle vurgulanan ve kadın hareketinin önemli kuramsal araçlarından biri olarak görülen toplumsal cinsiyet kavramı, alan yazında yer almış ve kurumsallaşma sürecinde etkin olmuş zgn bir kullanımdır. Bununla birlikte kadın hareketinin Avrupa’da ortaya çıkış süreci ve diğer toplumsal

hareketlerle etkileşimi hareketin gelişiminin değerlendirilmesi açısından kuşkusuz önem taşımaktadır. Çalışmada, bilimsel alanda kadının varoluşunda önemli bir atılım olarak akademik feminizmin ortaya çıkış süreci, hedefleri ve kadın çalışmalarına katkıları irdelenerek, Türkiye'deki üniversitelerde açılan kadın araştırma merkezleri ve yüksek lisans bölümleri ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Bu doğrultuda bu merkezlerin kadın çalışmalarına olan katkıları ve yürüttükleri faaliyetler ele alınarak Türkiye'deki akademik feminizmin gelişim süreci değerlendirilmektedir.

Feminizm ve Feminist Kuramın Temel Kurgusu Olarak Toplumsal Cinsiyet

Feminizm kavramı, köken olarak 'kadınınsı özelliklere sahip olmak' anlamını taşımaktadır. Bu kavram kadın hareketinin, kadınların eşit haklar mücadelesinin genel adı olarak ve 20. yüzyılda cinsiyet eşitliği kuramı olarak benimsenerek 1890'lardaki 'kadıncılık' kavramının yerini almıştır (Slattery, 2008: 137).

Feminizm, kadınların çeşitli olanaklara sahip olabilmesi için dünyanın değiştirilmesini, erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilerin dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle aynı zamanda ideolojik ve eylemsel pratiği olan düşünceler dizisi olduğu söylenebilir (Ramazanoğlu, 1998: 26). Sadece düşünce ekseninde kalmayan bu hareket (Michell, 1995: 6), kadınların kendi aralarında bir dayanışma yaratarak, erkek egemen dünyanın norm ve değerlerine, cinsiyetçi politikalarına karşı başlatmış oldukları bir mücadele olarak tanımlanmaktadır. Feminizm, kadın sorunlarına eğilen, kadının toplum içinde dışlanışını, aşağılanışını, ezilişini ve kendine yabancılaştırılmasını eleştiren ve bu olumsuz durumun düzeltilmesi için var olan ataerkil kavram, norm ve değerlerle mücadele etmeyi amaçlayan bir toplumsal hareket olarak görülmektedir (Doltaş, 1991: 83).

Kadın ve erkek cinsinin biyolojik farklılığının yanı sıra cinslerin toplumsal olarak inşa edilmesi ve bu süreçte birtakım roller, değerler ve yaşamsal etkinliklerin aktarılması konusu hareketin tartışma sahası içindedir. Yüzeysel bir yaklaşımla, kadın ve erkeklerin giyim-kuşamları, iş ve meslek yaşantıları, ev içi ve ev dışı örgütlenme biçimleri, karar alma mekanizmaları gibi sayılabilecek birçok öge, doğal farklılığın toplumsal damgalanışı olarak görülmektedir (Giddens, 2000: 97). "Toplumsal cinsiyet" doğal (biyolojik) cinsiyet ayrımının kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri açıklamada yetersiz olduğunu savunan yaklaşımların kullandığı temel kavram olmuştur.

Toplumsal cinsiyet kavramı, bireyler için beklenti örüntüleri oluşturan, günlük yaşamın toplumsal süreçlerini düzenleyen, ekonomi, ideoloji, aile, siyaset gibi toplumsal örgütlenmelerin içine yerleşerek onları biçimlendiren bir kurum olarak nitelendirilmektedir (Onaran vd., 1998: 2-3). Toplumsal cinsiyet, temel toplumsal örgütlenmeleri biçimlendirmekle birlikte bu örgütlenme biçimlerinden de etkilenen bir konumdur. Toplumsal cinsiyet ve toplumsal örgütlenme biçimleri arasında gerçekleşen bu etkileşimin boyutları, kültürlere, toplumlara ve zamana göre farklılık gösterebilmektedir. Bu bağlamda cinsiyet kimliğinin yapılanmasında kültürel, sosyal ve tarihsel süreçlerin rol oynadığını ifade etmek mümkündür. Kültürel süreçler, biyolojik ayrımlara kültürün verdiği anlamlardan oluşmaktadır. Sosyal süreçler, toplumun belirlediği kadın ve erkek davranışları, duygu, değer ve düşünce beklentileri üzerine yapılmıştır. Tarihsel süreçler ise toplumsal kurumların tarihsel süreçteki evriminde tekrarlanan kadın ve erkek olma davranış biçimleriyle ilintilidir (Navaro, 1999: 28-29). Bu durum disiplinler arası bir yaklaşımla kadın ve erkek ilişkilerinin ve bu cinslerin toplumdaki konumlarının anlaşılmasını ve yorumlanmasını gerektirmektedir.

Toplumsal cinsiyetin, toplumsallığı anlamada önemli bir kategori ve sınıfsal, etnik, bölgesel, dinsel özelliklerin açıklayıcı değişkeni haline gelmesi sosyal bilimlerde gözlemlenen en çarpıcı değişimlerden biridir (Sancar, 2003: 166). Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlık ve erkekliğin toplum tarafından kurulmuş olduğu gerçekliğinden hareket ettiği için, kadın çalışmaları ve feminist kuram için bir temel oluşturur. Ancak bu kavramın "kadın"a değil, kadın ve erkek arasındaki toplumsal kurgulanmaya vurgu yapmak amacı ile kullanıldığı gözden kaçırılmamalıdır.

Feminist Hareketin 18. ve 20. Yüzyılda Dönüşümü

Fransız Devrimi'nin ilkelerini referans alan İngiliz Mary Wollstonecraft'ın 1792 yılında yayınladığı "A Vindication of the Rights of Woman / Bir Kadın Hakları Savunusu" adlı denemesi, feminist hareketin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Eser, ahlaki bir öğüt olma düzeyinde kalmakla birlikte, köktenci feminizmin önemli bir özeti niteliğindedir (Rowbotham, 1994: 51; Slattery, 2008: 138); her bireyin

eşitlik, bağımsızlık ve özgürlük hakları ile dünyaya geldiğine, ancak egemen politik ve sosyal düzenin bireyin bu haklarını elinden aldığına; erkeklerin kadın cinsi üzerindeki egemenliklerine ve bu durumun yol açtığı olumsuz sonuçlara dikkat çeker (Rullmann, 1996: 266 – 270). Feminist hareketin oluşumuna ivme kazandıran bir diğer isim, birinci dalga feminist hareketin önemli kuramcı ve eylemcilerinden biri olarak kabul edilen Margaret Fuller'dir.

Amerika'da feminist mücadelenin başladığı 1840'lı yıllarda harekete çalışmalarıyla katkıda bulunan Fuller, 'kadın doğasının farklılığı' ile ilgili ilk kuramı ortaya atmış ve kadınların özgül niteliklerinin ifade edilmesine izin verildiğinde hem kendi hayatlarının hem de toplumsal hayatın nasıl değişeceğini ortaya koymaya çalışmıştır (Michell, 1984: 57 – 60). 19. yüzyılın sonlarında hareketin gelişiminde etkili olan kuramcılardan Alman sosyolog Georg Simmel ise, erkeğin kadından üstün olmadığını, erkeğin fiziksel olarak güçlü olma durumunu üstelediğini ve kendisini genel insani varlık olarak algıladığını ifade etmiştir. Kadın ve erkek arasında asimetrik dengenin olduğu savını öne süren Simmel, çalışmalarını kadın kültürü ve erkek kültürü olmak üzere iki ayrı kültür eğiliminin olup olmadığı konusunda yürütmüştür. Freud'la ortak bir noktada buluştukları erkek kültürünün egemen olduğu ve kadınların erkek kültürüne uyum sağlamış olarak var olabildikleri savı bağlamında, kadınların bu mevcut kültürde önemli roller oynayacaklarını belirtmiştir (Kadıoğlu, 2005: 153–154).

19. yy' da oluşturulan kuramların ve yaklaşımların yanı sıra, evli kadınların statüsünde esaslı bir değişimin meydana gelmesinde etkili olan 'evli kadınların malvarlığını koruyucu yasalar'ın kabul edilmesi de feminist hareketin önemli başarılarından biri olarak görülmüştür. Bu düzenlemeler, evli kadına ekonomik olarak kendi ayaklarının üzerinde durma ve çocukların velayetine ilişkin davalarda yasal durumu değiştirme gücünü vermiştir. Ayrıca kadınların eğitim kurumlarında kabul görmeye başlamaları da bu dönem feministlerinin elde ettiği büyük bir başarıdır (Donovan, 1997: 61). 1870'de kadınlara ilk kez üniversite kapılarını açan İngiltere'yi 1880'de Fransa, 1890'da ise Almanya üniversiteleri izlemiştir. Kadınların lisansüstü eğitime başlamaları ise 1920 yılında Amerika'da açılan bir doktora programı ile gerçekleşmiştir (Barnes, 2008: 44; Köşgeroğlu, 2008: 139; Leonard, 2006: 167–168). Böylelikle yüksek eğitim gören kadınlara birçok mesleğin kapıları da aralanmaya başlamıştır.

I. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda eğitim hakkına ek olarak politik alanda da olumlu gelişmeler yaşanmış, kadınlar 21 ülkede oy kullanma hakkını elde etmişlerdir. Ayrıca bu yıllarda "Uluslararası Kadın Konseyi", "Kadın Oy Hakkı Birliği" gibi büyük feminist örgütler savaşın önlenmesini kadınların ve kadın emekçilerin haklarının savunulmasını hedeflemiştir. Uluslararası Kadın Konseyi feministlerinin mücadelelerine yön veren düşünceler, kadının insan olarak onurunu ön plana çıkarmak ve kişilik haklarını tanımak olmuştur (Michell, 1984: 72 – 74).

18.yy.' da Mary Wollstonecraft ile başlayıp 19.yy.'da giderek güçlenen ve daha çok kamusal alan ile oy hakkı talepleri çerçevesinde yoğunlaşan birinci dalga feminizm 1920'lerde durulmuştur (Donovan, 1997: 121). 1960'lı yılların sonlarında tekrar alevlenen ve ikinci dalga feminizm olarak adlandırılan süreç ise politik hakların elde edilmesine yönelik yürüyüşlerle başlamış ve sivil haklar hareketleriyle genişlemiştir (Whaley, 2003: 186). Bu dönemde, geçmişte oluşturulan feminist kuramların hayata geçirilmeye başlandığı görülmektedir.

Söz konusu hareketin 1. ve 2. dalgasının ayırıcı özelliği, hareketin iki dönemde de belirli amaçlar doğrultusunda düzenlenmiş olmasıdır (Wiegman, 2005: 40). İkinci dalga feminist hareketin maddi koşullarını İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapitalist ülkelerde yaşanan hızlı büyüme ve ekonomik gelişme hazırlamıştır. Çok sayıda kadının öğretim olanaklarından yararlanıp kitlesel olarak çalışma yaşamına katılması, onların somut yaşam pratiklerinde ve bilinç düzeylerinde etkili olmuştur. Ancak, temel hakların kazanılmasının kadınları ikincil konumlarından kurtarmaya yetmediği, hem çalışma yaşamındaki cinsiyetçi ücret farklılığını hem de ev içindeki artı emek yükünü değiştirmediği gerçeği kadınlar tarafından görülmeye başlanmıştır.

1970'lerde marksizm, psikanaliz, yapısalcılık, postmodernizm ve benzeri tartışmalarda ve farklı fikir akımlarında kadın sorunlarına ve cinsler arası ilişkilere yönelik geliştirilen savların ortak bir noktada birleştikleri görülmektedir. Bu düşünce ve savların hareket noktası, sorunun siyasal temeldir; siyasi olgular ve bu olguların bireyler üzerindeki etkileridir (Kadıoğlu, 2005: 139). Diğer bir ifadeyle bu dönemde, erkekler ve kadınlar arasındaki güçler dengesi üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir.

ABD ve Kıta Avrupa'sında 1960'larda başlayıp 1970'lerde ivme kazanan ikinci dalga feminist hareketin ideolojik eylemliliği 1980'lerde akademik alana kaymıştır. ABD'nde ve Batı Avrupa'da 1970'lerin sonuna doğru marjinalleşen hareket, 1980'lerin başından itibaren üniversitelerde açılan kadın araştırmaları odaklı bölüm ve birimlerde sosyologlar, psikologlar ve antropologlar, kadının ikincil konuma gelmesinin nedenlerini araştırmaya ve bu durumun ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaları ile akademik alanda etkin olmaya başlamıştır (Özbudun, 1987: 16). 1990'lara gelindiğinde hareketin somut projeler çerçevesinde kurumlaşma, merkezi ve yerel yönetimlerle etkileşim içine girme gibi yeni mücadele platformlarının oluştuğu görülmektedir. Bu doğrultuda günümüze değin yapılan çalışmalarda kadın sorunlarının devlet mekanizması ve denetimi odaklı olduğu dikkat çekmektedir (Kadıoğlu, 2005: 368). Hemmings'a göre, (2006: 19), kadın araştırmalarının uluslararası oluşumlar tarafından birtakım fonlarla desteklenmesi, feminizmin akademik kurumsallaşma sürecini olumlu yönde etkileyen gelişmelerden biridir.

Kadın hareketinin son yıllarda oluşturduğu siyasal gündemin ilk sıralarında aile içi şiddete karşı koruma, yasaların cinsiyet ayrımcılığına karşı ve cinsiyet duyarlılığı içeren biçimde değiştirilmesi, siyasal temsil için kota gibi somut talepler yer almaktadır. Bu bağlamda elde edilen somut başarıların nedeni olarak, feminist hareket deneyiminin akademiden taşınan bilimsel olanaklar ile bütünleşmesi gösterilebilir. Uluslararası düzeyde kadın örgütlenmelerinin son yirmi yılda büyük bir güce ulaşması, üniversitede kadın çalışmaları alanının güçlenme sürecini etkileyen önemli bir faktördür (Sancar, 2003: 177). Uluslararası birliklerin kadına yönelik düzenlemelerinin ve organizasyonlarının kadın çalışmaları alanındaki bilgi ve tartışmaları da olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir. Bu nedenle birliklerin tarihsel süreç içerisindeki kadına yönelik analizleri önemlidir.

Bu bağlamda, Avrupa Birliği'nin çalışmaları örnek verilebilir. Birliğin kadın- erkek eşitliğini sağlama ile ilgili yasa yapma süreci 1957 yılındaki Roma Antlaşması ile başlamıştır ve bu süreçte ilk düzenleme eşit işe eşit ücret konusuna ilişkindir. Bu düzenleme ile ilgili 1975 yılında bir direktif çıkarılmıştır. Uzun bir süre ekonomik gelişmenin beraberinde sosyal gelişmeyi de getireceği varsayılmış, ancak bunun sadece ekonomik gelişmeye indirgenemeyecek kadar köklü ve tarihsel bir sorun olduğu ve kadınlar aleyhine yaşanan ayrımcılığın ortadan kaldırılması için yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu ortaya çıkınca 1970'li yıllardan itibaren bir dizi hukuksal düzenlemeye gidilmiştir (Sayın, 2008: 69).

Bilim ve Kadın: Feminist Araştırmaların Kurumsallaşması

Psikologlar cinsiyetlerin karakteristik sayılan özelliklerini inceledikleri çalışmalarında, erkeklerin hislerinden çok düşünceleriyle hareket ettiklerine, kadınların ise düşünmekten çok hislerine yöneldiklerine ilişkin bulguları ortaya koymuşlardır (Barnes, 2008: 22). Bu davranışların itici gücü olarak mantık ve duygunun cinsiyete göre öncülük sıralamasının, bilim alanında kadın çalışmalarında hareketlilik sağlayan çözümlenmelerden biri olduğu söylenebilir.

Öğrenci olarak kadınlara ilk kez 1860'larda üniversite kapılarının açılması ve yıldan yıla üniversitelerdeki kadın öğrenci sayısında gözlenen dikkat çekici artış bu genel yargının geçersizliğinin bir göstergesidir. Kadın hareketinin, bilimsel alanda kadın profili ve statüsüne ilişkin önemli işlevleri söz konusudur. Bilimde kadın (kadının bir bilim "adamı" olarak var olamayışı ve karşılaştığı güçlükler) tartışmaları ikinci dalga feminist hareketlerin etkisiyle 1960'lı yıllarda başlamıştır (Oakley, 2005: 42; Whaley, 2003: 86) ve kadınlar bilimi sadece erkeklere özgü bir alan olmaktan çıkarmak, kadınların deneyimlerini görünür kılmak, kendileri için ve kendi adlarına bilgi üretmek amacıyla harekete geçmişlerdir (Eroğlu, 2004: 26). Diğer bir ifadeyle, 1960'lı yılların sonlarından itibaren sokaklarda radikal siyasetin değişik biçimlerini sergileyen feministler, hayatı değiştirmek için gereksinim duydukları bilgi alanını tanımlayabilmek amacıyla akademiye yerleşmeyi amaçlamışlardır (Sancar, 2003: 167).

Üniversite düzeyinde ilk kez 1977'de ABD'de açılan kadın araştırmalarına odaklı bölüm sayısı büyük bir ivmeyle giderek artış göstermiştir. Toplumsal cinsiyet araştırmaları kategorisi ise daha çok 1980'li yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Avrupa'da 1970'lerde başlayan kurumsallaşma çalışmaları 1980'lerde disiplinler arası bir niteliğe kavuşarak yüksek lisans ders programlarında yer almıştır (Çilingiroğlu, 2001).

Öncelikle bireylerin genellikle birbirini tanıdığı (birlikte çalışmış olduğu ve/veya arkadaş olduğu) küçük gruplardan doğan feminist düşünce, daha geniş bir kitleye ulaşabilmek için yazılı metinler üretildiğinde kuramsallaşmaya başlamıştır. Konuya ilişkin akademik yayınların ve araştırmaların artması çoğu disiplini,

erkek yanlılıklarını kabul etmeye ve daha önceden kadınları görünmez ve güçsüz varlıklar olarak gösteren temel kavramlarının çoğunu yeniden değerlendirmeye zorlamıştır (Slattery, 2008: 138). Kadın araştırmalarının akademik bir disipline dönüşmesiyle, kadınların feminist düşünce ve kuramdan haberdar olabilecekleri bir alanın ortaya çıkışı gerçekleşmiştir. Hooks'a göre (2002: 9) kadın araştırmalarının üniversitelerde bir ders olarak okutulmasına öncülük eden kadınlar, yurttaşlık hakları ve eşcinsel haklarına yönelik mücadeleler ile feminist hareketin ilk dönemlerinde rol almış radikal eylemcilerdir. Bu öncü kuşağın üniversitedeki ilk etkinlikleri çoğunlukla kredisiz dersler, herkesin katılımına açık atölyeler ve esnek biçimli kurslar olmuş, (Sancar, 2003: 167) kadın hareketinin akademide yer alması zorlu bir süreci gerektirmiştir (Bauer, 2002: 247; Hemmings, 2006: 14).

“Kurumsallaşma; kadın ve erkek arasında eşitsiz uygulamaların ortadan kaldırılması için gerekli salt düzenlemelerin yapılması, devlet tarafından kadınların özel alandan kamusal alana geçişlerini kolaylaştırıcı önlemlerin alınması, kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasal haklarını erkeklerle eşit biçimde kullanmalarının sağlanması için devletin gerekli politikaları oluşturması ve bütçe tahsislerinin olumlu bir şekilde yeniden yapılandırılması da dahil olmak üzere tüm uygulamaları kapsamaktadır” (Çilingiroğlu, 2001). Bu anlamda kadın araştırmalarının kurumsallaşması hem akademik alanda hem de yayıncılık dünyasında yeni iş sahalarının oluşmasına yol açmıştır. Hooks'a (2002: 10) göre bu oluşumla birlikte kişinin feminizmin savunucusu olması için önce feminizmi öğrenmesi ve bilinçli bir seçim yaparak feminist politikayı benimsemesi gerektiği gerçeği zihinlerden silinmeye başlamıştır. Başka bir ifadeyle hareket farklı bir zemine kayarak, taleplerde ve duruşunda dönüşüm yaşanmıştır. Kadınların kendi içlerindeki cinsiyetçilikle yüzleşmeleri gerektiği fikri geçerliliğini yitirerek; yerini işgücünde eşitlik talebine, erkek egemenliğine karşı durmaya ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusuna hassasiyet göstermeye bırakmıştır.

Akademik feminizm, feminist hareketin bir kolu, bilimsel alandaki uzantısı olarak kabul edilmektedir (Hemmings, 2006: 17). Paralel şekilde Sancar (2003: 165, 176), akademi içinde kadın çalışmaları alanında feminist olmayan yaklaşımlar olduğuna dikkat çekse de bu çalışmaların kurucu ögesinin feminist düşünce ve politika olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre, akademik feminizm, mevcut bilim anlayışı içinde kadınların yaşamlarını ve sorunlarını görünmez, ikincil ve değersiz kılanın ne olduğunu anlama ve değiştirme çabasıdır. Akademik feminizmin epistemolojik olarak pozitivist geleneğin dışında kalmaya ve bastırılmış yaşam deneyimlerini anlamaya yönelik yöntem arayışı da bu çabadan doğmuştur.

Diğer bir ifadeyle feministler, Kuhn'un görüşlerine paralel bir şekilde bilimde nesnelliğin zor olduğunu ve bilimin değerlerden soyutlanamayacağını savunmuşlardır. Çünkü kültür ve toplumun etkisi altında kalan bilim, birçok farklı bilgi formlarıyla birlikte işlerlik kazanır ve yaşadığımız dünyaya ilişkin anlamlara ve çözümlere ulaşmamızı sağlar (Whaley, 2003: 183–184). Bu doğrultuda akademik feminizm, kadının soyutlanmadığı bir biçimde sosyal yaşamı anlamayı ve açıklamayı mümkün kılan epistemolojik ve metodolojik araçların kullanıldığı disiplinler arası bir yaklaşım doğrultusunda gelişmeye başlamıştır (Hemmings, 2006: 15; Kaplan ve Grewal, 2002: 67).

Bu bağlamda feminist kuramın temel söylemlerinden biri; geleneksel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı araştırmaların, kadının durumunu yansıtmaktan uzak olduğu, kadının araştırma bulguları düzeyinde görünür kılınabilmesi için var olan araştırma yöntemlerinin kadın olgusuna duyarlı hale getirilmesi ve yeni araştırma yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğidir (Karaduman, 1998: 1). Weber (2006: 410) de benzer şekilde, feminist araştırmacıların kültürel bilgilere ancak birden fazla bilim alanının işbirliğinde gerçekleştirilen analizlerle ulaşabileceklerini öne sürmüştür. Böyle bir yaklaşım, hem farklı disiplinlerin analizlerine hakim yaklaşımlarının çözümlenmesini hem de bu disiplinlerin kavramlarının, metodlarının, yapılarının ve kuramlarının çalışmaya çok boyutluluğu kazandırması açısından uyumlu bir şekilde harmanlanmasını gerektirir.

Feminist tartışmalarda nitel araştırma yöntemine ilişkin olumlu bir bakışın olduğu söylenebilir. Egemen gerçeğe ve doğruya ancak nitel yöntem kullanılarak ulaşılacağı öne sürülmektedir (Oakley, 2005: 42).

Bir azınlık hareketi biçiminde ortaya çıkan feminizm, artık bir ana akım araştırma geleneği haline bürünmüştür. Günümüzde feminizm uluslararası bir hareket, kadın araştırmaları tamamen yeni bir akademik disiplin ve feminist kuram da yeni bir entelektüel, akademik paradigma olarak algılanmaktadır (Slattery, 2008: 23). Bu oluşumda; akademik alanda kadınların yer alma oranlarının artışı, kadına yönelik

faaliyet yelpazesinin genişlemesi açısından önemli bir etkidir. Türkiye’de konuya ilişkin sayısal veriler kadınların bilim alanındaki varlıklarının ve etkinliklerinin artışının göstergesidir. Ülkede kadınların akademik yaşamda yer alma oranı % 30 civarındadır (Sayın, 2008: 68). Oranın yüksek olma nedeni erkeklerin daha çok para getiren işlere yönelmesine bağlı oluşan boşluğun kadınlar tarafından doldurulması olarak da görülmektedir (Köşgeroğlu, 2008: 144).

Ancak bu oranın yüksek öğretim kurumlarının idari mekanizmalarında düşük olduğu söylenebilir. Örneğin, YÖK’te temsilci olanların sadece %5’i, rektörlerin %8’i, dekanların ise %12,6’sı kadındır (Sayın, 2008: 68). Konuya ilişkin bir araştırmanın bulguları da bu durumu desteklemektedir. Üniversitelerde idarecilik yapan kadın sayısı erkek idarecilerin üçte birinden azdır. 53 devlet üniversitesinde rektör, rektör yardımcısı, dekan, dekan yardımcısı, enstitü müdürü ve bölüm başkanı olarak idari görev üstlenen 1201 akademisyenin sadece %21,9’unu kadınlar oluşturmaktadır* (Varinli, 2008: 67).

Türkiye’de Üniversitelerde Kadın Çalışmaları

Türkiye’de üniversitelerde kadın hareketinin kurumsallaşması iki yolla gerçekleşmiştir. Öncelikle, akademisyenlerden oluşan bir yönetim kurulu ile faaliyet gösteren kadın araştırma ve uygulama merkezleri ortaya çıkmıştır. Merkezler, kadının toplumsal konumu, statüleri, sorunları, kadına yönelik şiddet, kadın istihdamı, eğitim ve sağlık alanlarında kadın ve toplumsal cinsiyet gibi konulara ilişkin araştırma ve incelemelerde bulunmakta; panel, sempozyum, seminer ve söyleşi gibi etkinlikler gerçekleştirmektedir. Kadınlara ilgili her konuda yürütülen projelerle kişi, kurum ve kuruluşların kadın konusuna karşı farkındalığını arttırmak ve duyarlılıklarını geliştirmek, bununla birlikte kadın çalışmalarını arşivi oluşturmak, bu merkezlerin amaçlarındandır.

Kurumsallaşmanın diğer boyutunda ise, üniversitelerin sosyal bilimler enstitülerine bağlı olarak açılan kadın çalışmalarını ana bilim dalları yer almaktadır. 1993 yılında kurulan İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı ilk olarak faaliyete başlayan yüksek lisans programıdır. İstanbul Üniversitesi’ni, “Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı Projesi”nin desteği ile 1994 yılında kurulan ODTÜ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları programı izlemektedir. Farklı alanlardan gelen akademisyenlerin eğitim verdiği Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları yüksek lisans programı ise 1996 yılında açılmıştır. Son olarak 2000 yılında faaliyete başlayan Ege Üniversitesi Kadın Çalışmaları yüksek lisans programını belirtmek mümkündür.

Aşağıda üniversitelerin web adreslerinden derlenen üniversitelerdeki kadın araştırma ve uygulama merkezlerine ilişkin kısa bilgiler yer almaktadır. Merkezler kuruluş tarihlerine göre sıralanmıştır:

1. *İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (KAUM)*: Türkiye’de ilk kurulan kadın sorunları araştırma ve uygulama merkezidir. Kadınların, eğitim, sağlık, hukuk, siyaset ve iş yaşamındaki sorunlarına ilişkin araştırmalar gerçekleştirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hususunda farkındalığı ve duyarlılığı arttırmak için eğitim programları düzenlemek amacıyla 4 Ekim 1989 tarihinde kurulmuştur. Bu merkezin bünyesinde yürütülmüş olan projeler sonucunda; kadına yönelik ev dışında gelir getirici beceri kazandırmaya yönelik kurslar düzenlenmiş, siyasal partilerde ve sivil toplum kuruluşlarında aktif rol oynayabilmeleri amacıyla kadınların donanımlarının ve özgüvenlerinin artırılmasına yönelik eğitim programları oluşturulmuş ve Türkiye’de kadın profilini ortaya çıkarmak amaçlı çalışmalar yürütülmüştür.

2. *Marmara Üniversitesi Kadın İşgücü İstihdamını Araştırma Merkezi*: 1992 yılında kurulan merkezde, kadın işgücünün istihdamı ile ilgili her türlü konuda araştırmalar gerçekleştirilmekte, konferans ve seminer gibi bilimsel toplantılar düzenlenmekte ve yayınlar yapılmaktadır. Eğitim programları düzenlenerek bu programları başarıyla tamamlayanlara sertifikalar verilmektedir.

3. *Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM)*: 1993 yılında kurulan merkez, yetişkin eğitime yönelik programlar geliştirmekte ve uygulamaktadır. Çeşitli kamu kurumlarından, sivil toplum kuruluşlarından, sendikalardan ve siyasal partilerden gelen istekler doğrultusunda bu kuruluşların üyelerine toplumsal cinsiyete duyarlılık eğitimi verilmektedir.

* Bu oranlara, Türkiye’deki üniversitelerde kadınların idari görevlerde yer alma durumunun, akademik alanda faaliyet gösterme durumlarına göre önemli farklılık gösterdiğini vurgulamak için yer verilmiştir. Söz konusu farklılık bu konuda ayrı bir araştırma yapılmasını gerektirir niteliktedir.

4. *Çukurova Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KADAUM)*: 1994 yılında kurulan merkezin amacı, kadının genel ve yöresel sorunlarına ilişkin temel ve uygulamalı araştırmaların yapılması ve geliştirme olanaklarının sağlanmasıdır. Kadının değerinin ve statüsünün geliştirilmesine yönelik faaliyet gösteren tüm ulusal ve uluslararası örgüt ve birimlerle işbirliği halinde çalışmalar sürdürülmektedir.

5. *Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (EKAM)*: Kadın-erkek eşitliği bilincini yaymak, sivil toplum kuruluşları ile uluslararası kuruluşlarla işbirliği kurarak lisansüstü öğrencilere kadın ve aile konularında ders açmak ve yayın yapmak merkezin amaçlarını oluşturmaktadır. 1996 yılında kurulan merkez, kadınlara gelir getirici faaliyetlerin öğretildiği kurslar düzenlemektedir.

6. *Gazi Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi*: Merkez 1996 yılında kurulmuştur. Tutuklu ve hükümlü kadınların çocuklarının eğitimi, yetişkinler için okuma-yazma eğitimi, aile hukuku alanında gönüllü danışmanlık hizmetleri ve mesleki eğitim fakültesi öğrencilerinin barınma sorunları gibi birçok alanda projeler yürütmüş olan merkez; hukuk, eğitim ve sağlık alanlarında kadın sorunlarını çözmeye yönelik araştırmalarını sürdürmektedir. Bununla birlikte kadına yönelik her türlü şiddetin yok edilmesine ilişkin faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

7. *Gaziantep Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (GÜKAMER)*: Yurt içinde ve yurt dışında kadın sorunlarıyla ilgili konularda araştırma yapmak, eğitime yönelik faaliyetlerde bulunmak ve bu amaçlar doğrultusunda yayın yapmak ve arşiv oluşturmak amacıyla 1996 yılında kurulan merkez, kadın okur-yazarlığının artırılmasına, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına ve huzurevlerinde yaşlı bakımı öğrencilerinin yeterliliklerinin artırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir.

8. *Mersin Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (MERKAM)*: 1997 yılında faaliyet göstermeye başlayan merkezin amacı; eğitim, kültür, hukuk ve sağlık alanlarında kadınların sorunlarına ilişkin bilimsel araştırmalar ve kültürel projeler geliştirmek ve uygulamaktır. Merkez, kadın ve göç ile gecekondü bölgelerinde kadın sağlığı ve sorunlarını tespit etme konularında projeler yürütmüştür. Kadın okur-yazarlığı ve kız çocuğunun eğitimi, çağdaş kadın kimliği, kadının statüsü ve yasal hakları, kadın girişimciliği, etkili ana-baba eğitimi, toplumsal cinsiyet rolleri ve sağlık, kadına yönelik şiddet, kadının siyaset içindeki konumu ile kadın ve demokrasi konularında çeşitli konferans, panel ve seminerler düzenlenmiştir. Ayrıca, kadın gruplarına gelir sağlayıcı çeşitli el becerileri kazandıracak kurslar yürütülmüştür.

9. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (YUKAM)*: 1998 yılında kurulan merkez, kadınla ilgili bilimsel çalışmalar yapmayı amaçlamaktadır. Aynı üniversitede yer alan, Aile Araştırma ve Eğitim Merkezi'nde çocuk, anne ve babalar içi yürütülen hizmetlerden kadına yönelik olanları bu merkezde yürütülmektedir.

10. *Çankaya Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi*: 1998 yılında kurulan bu merkezin amacı; kadının toplumsal ve ekonomik kalkınma içerisinde yerini alabilmesi açısından kadının statüsü ve sorunları ile ilgili her konuda duyarlı, bilgili ve yeterli kadroların yetiştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak, araştırma ve incelemeler yapmak ve etkinlikler düzenlemektir. Çağdaşlaşmada kadının rolü konulu paneller ve öğrencilerin katıldığı kadın-erkek eşitliği konulu söyleşiler gerçekleştirilen etkinliklerden bazılarıdır.

11. *Atılım Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi*: Merkezin amacı, kadının toplumsal statüsü ve sorunları ile ilgili her konuda bilgili, duyarlı ve yeterli kadroların yetiştirilmesi için eğitim yapmak, bu konulardaki mevcut bilgiyi arttırıcı araştırmalar gerçekleştirmek, kadın araştırmaları arşivi ve kitaplığı oluşturmak ve kadın sorunları konusunda ilgili resmi özel kurum ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği kurmaktır.

12. *Kocaeli Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM)*: 2000 yılında kurulan merkez; eğitim, kültür, sağlık ve ekonomi alanlarında öncelikle Türkiye'de ve yurt dışında yaşayan kadınların çeşitli sorunlarına ilişkin temel ve uygulamalı araştırmalar yapmayı ve sosyal bilimlerin yeni yöntemlerini bu alanlarda uygulayıp çeşitli araştırma projelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Son olarak "Televizyon, Kadın ve Şiddet" konulu alan araştırması gerçekleştirilmiş ve bu araştırmanın bir uzantısı olarak "Umuttepe Köylerinde Kadın ve Yaşam" konulu fotoğraf sergisi düzenlenmiştir.

13. *Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM)*: Haziran 2001 tarihinde kurulan merkez, kadın sağlığının korunması ve geliştirilmesinin, ancak kadının toplumsal

statüsünün iyileştirilmesi ve “toplumsal cinsiyet eşitliği” ilkesinin her alanda uygulanması ile mümkün olabileceği görüşünü benimsemiştir. Sağlık politikalarında toplumsal cinsiyete duyarlılığın incelenmesi, üniversite gençlerinin sağlık sorunlarına ilişkin akran eğitimi ve uluslararası sözleşmelerde vurgulanan başlıklara ilişkin ülke genelindeki verilerin toplanmasında kullanılacak göstergelerin toplumsal cinsiyete duyarlı olarak geliştirilmesi konularına ilişkin projeler yürütülmüştür. Ayrıca, töre ve namus cinayetleri, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin sebepleri ile Hacettepe Üniversitesi Merkez Kampüsü son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet bakış açıları ve etkileyen faktörler konularında araştırmalar yapılmış; Gazi ve Ankara üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere uygulanan “flört şiddeti” konulu saha çalışması gerçekleştirilmiştir.

14. *Süleyman Demirel Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (SDÜKASAUM)*: 8 Mart 2005 tarihinde çalışmalarına başlayan merkez, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve bu konuya duyarlılığı geliştirmek amacıyla kadın ve kariyer, kadının toplumsal konumunun güçlendirilmesi ile siyasette ve toplumda kadın konularında birçok seminer, panel ve söyleşi gerçekleştirmiştir.

15. *Muğla Üniversitesi Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (MÜKAMER)*: Kadın sorunları ile ilgili çalışmalar yapmak, bu konuda çalışma yapan kişi ve kuruluşlar ile koordinasyon sağlamak ve kaynak oluşturmak amacıyla 5 Haziran 2005 tarihinde kurulmuştur.

16. *Kafkas Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KSAUM)*: 2007 yılında Kars'ta kurulmuştur. Merkez, özellikle Kars, Ardahan, Iğdır ve Artvin illerindeki kadın sorunlarıyla ilgili her konuda araştırma ve inceleme yapmayı ve bu illerdeki gelenek ve göreneklerin kadına yüklediği sorun ve sorumlulukları irdeleyerek bilimsel olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kadın sorunları konusunda çalışmalar yürüten ulusal ve uluslararası kuruluşlarla bir iletişim ağı kurarak ve işbirliği oluşturarak kurs, seminer vb. faaliyetler gerçekleştirmek de merkezin amaçları arasındadır. Ayrıca merkezin, Kars, Ardahan ve Iğdır'da Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ve Sağlık; Her Kesimden Kadına Eğitim, Sağlık, Kanun ve İş Hayatında Uygun Görülen Roller; Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanlarının ve Öğrencilerinin Cinsiyet Farkındalığına Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi ile Anne-Çocuk İlişkinde Kadınların Yaşadığı İletişim Sorunları ve Çözüm Örnekleri konularında yayınları mevcuttur.

17. *Akdeniz Üniversitesi Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırma ve Uygulama Merkezi (KATCAM)*: 2008 yılında kurulan merkez, kadın konusunda interdisipliner çalışmalar yapmayı amaçlamaktadır. Merkez toplumsal cinsiyet ve kadın sorunlarıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel araştırmalar yapmayı toplantılar düzenlemeyi, eğitim çalışmalarında bulunmayı, projeler geliştirmeyi, bu alanla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmayı ve danışmanlık hizmetleri sunmayı amaçlamaktadır. Merkez, kadın ve medya konulu bir konferans düzenlemiştir.

18. *Uşak Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi*: 2008 yılında kurulan merkez, sağlık, eğitim ve iş-istihdam olmak üzere üç alanda çalışma grubuna ayrılarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

19. *Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SAUKAM)*: 2009 yılında kurulan merkezin amaçları arasında; kadına yönelik her tür fiziksel ve psikolojik şiddetin kaldırılmasına ilişkin politika üretmek, sağlıklı ve güçlü kadınların sağlıklı nesiller yetiştirebileceği inancıyla kadın sağlığının korunması ve iyileştirilmesine yönelik eğitim ve araştırma hizmetlerinde bulunmak ile ulusal ve uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve medyayla işbirliği içerisinde kongre, sempozyum, panel ve topluma yönelik faaliyetler düzenleyerek duyarlılığı arttırmak sayılabilir.

20. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (KAM)*: 2009 yılında kurulan merkez, çeşitli sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, siyasi partilerin kadın temsilcileri ve akademisyenlerin davetli olduğu, tanışma ve yapılacakları planlama amacıyla bir çalıştay düzenlemiştir. Ayrıca merkez, kadın ve depresyon, menopoz ve sağlıklı yaşam, annelik, kadın ve eğitim, kadın istismarı ile üniversitede kadın olmak konularında etkinlikler gerçekleştirmiştir.

21. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESKAM)*: Merkez Ekim 2009 tarihinde kurulmuştur. 8 Mart 2010 tarihinde yönetim kurulu belirlenen merkez, sosyal hayat içerisinde kadın verimliliğini artırmayı, kadın yaşamı, geleceği ve sorunlarına bölgesel ve evrensel çözümler getirmek için yurt içinde ve yurt dışında kadın sorunları ile ilgili her alanda araştırmalar yapmayı ve etkinlikler düzenlemeyi amaçlamaktadır.

Sonuç

Avrupa'da başlayan kadın hareketinin, gruplaşmalar ve arkadaşlıklar içerisinde tohumu atılmış ve bu tohum akademik disiplin içerisinde feminizmin yer arayışlarıyla filizlenmeye başlamıştır. Akademik alanda kadınların yüksek öğrenim çabaları ve bilimsel araştırmalar gerçekleştirilmesi feminist araştırmalara ivme kazandırarak, kadın sorunlarına farklı bakış açılarıyla geniş bir perspektiften bakılmasını ve toplumsal cinsiyet kavramının alan yazında yer almasını sağlamıştır. Giderek daha pratik ve yarar sağlayıcı nitelikte kuramsal analizlere ve verilere ulaşmaya yönelik feminist araştırmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Araştırmaların niteliğine göndermede bulunan, araştırmacının ve araştırılanın gözlemlerinin ve düşüncelerinin göz önünde bulundurulduğu bir yöntem oluşturulması ya da var olan yöntemlerin bu çizgide geliştirilmesi ve yenilenmesi feminizmin kurumsallaşma amaçlarından biri olmuştur. Bu amaç doğrultusunda 1960'lı yıllarda tekrar yoğunlaşan feminist hareketlerin bilimsel alanda yer alma ve etkin olma arzusu, akademik feminizm adında yeni bir disiplinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Feminist araştırmacılar, öncelikle, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı durmaları gerektiğini, sonraki aşamada ise sosyal ve ekonomik alanlardaki eşitsizliklere karşı mücadele etmelerini vurgulayan, kadın özneliği çerçevesinde şekillenen bir araştırma evreni sunmaktadırlar. Bu çerçevede yapılan alan araştırmalarında kendi toplumsal cinsiyet rolünü reddetmek yerine, kendi cinsiyetlerinin ve araştırılan kişilerin cinsiyetlerinin, araştırma süreçlerine, yöntemlerine, amaçlarına ve sonuçlarına olan dolaylı ve dolaysız etkilerini ortaya koymayı amaçlamışlardır.

Üniversitelerde yürütülen kadın çalışmalarının, kadın sorunlarını bilimsel olarak ortaya koyma ve bu sorunlara çözüm önerme, ulusal ve uluslararası panel, konferans, seminer ve sempozyum düzenleme, eğitim materyali oluşturma, yayın yolu ile bilgilerin yaygınlaştırılması faaliyetleri kapsamında kadın sorunlarının çözümünde etkili olduğu söylenebilir (Eroğlu, 2004: 30). Özellikle üniversite bünyesinde kurulan kadın araştırma merkezlerinin gerçekleştirdiği organizasyonların, kadına yönelik çalışmaların sayısının artmasında ve kuramsal çalışmaların pratiğe dönüştürülmesinde etkin olduğunu ifade etmek mümkündür. Kadın sorunlarına ilişkin araştırmalar yapılması, bu sorunların çözümlenmesine yönelik projeler yürütülmesi ve kurslar düzenlenmesi ile bu konularda yaygın eğitim programları, seminer ve söyleşi gibi etkinliklerle halkın bilinçlendirilmesi amacıyla faaliyet gösteren kadın merkezlerinin ülkemizde giderek artması, kadının toplumsal konumunun güçlendirilmesi açısından önemli bir gelişmedir.

Kaynakça

- BARNES, Earl, (2008), *Woman in Modern Society*, BiblioLife.
- BAUER, Dale M., (2002), "Academic Housework: Women's Studies and Second Shifting", (Ed.: Robyn Wiegman), *Women's Studies on Its Own*, Duke University Press, USA, s. 245-255.
- ÇİLİNGİROĞLU, Nesrin, (2001), "Türkiye'de Akademik Düzeyde Kadına Yönelik Kurumsallaşma", *Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni*, Cilt: 20, Sayı: 2, <http://www.thb.hacettepe.edu.tr>.
- DOLTAŞ, Dilek, (1991), "Feminizm Açısında Sekizinci Günah ve Bir Cinayet Romanı", *Toplum ve Bilim*, Sayı:53, İstanbul.
- DONOVAN, Josephine, (1997), *Feminist Teori*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- EROĞLU, Kafiye, (2004), "Kadın Kuruluşları İçinde Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin Yeri ve Önemi", *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(2), s. 23-31.
- GIDDENS, Anthony, (2000), *Sosyoloji*, (Çeviren: Hüseyin Özel – Cemal Güzel), Ayraç Yayınevi, Ankara.
- HEMMINGS, Clare, (2006), "The Life and Times of Academic Feminism", (Ed.: Kathy Davis, Mary Evans & Judith Lorber), *Handbook of Gender and Women's Studies*, Sage Publications, India, s. 13-34.
- HOOKS, Bell, (2002), *Feminizm Herkes İçindir*, Çitlembik Yayınları, İstanbul.
- KADIOĞLU, Süheyla, (2005), *20. Yüzyıl ve Kadın / Batı Ülkelerinde Kadın Hareketleri*, Gri Yayınevi, İstanbul.
- KAPLAN, Caren and GREWAL, Inderpal, (2002), "Transnational Practices and Interdisciplinary Feminist Scholarship: Refiguring Women's and Gender Studies", (Ed.: Robyn Wiegman), *Women's Studies on Its Own*, Duke University Press, USA, s. 66-81.

KARADUMAN TAŞ, Ayşe, (1998), “Kadın Araştırmalarında Yeni Yaklaşımlar”, *IV. Ulusal Kadın Çalışmaları Toplantısı, Kadın Sorunlarının Çözümüne Doğru Yöntem, Strateji ve Politikalar*, EÜ KSAUM ve Ege Kadın Araştırmaları Derneği yayını, İzmir.

KÖŞGEROĞLU, Nedime, (2008), *Sıkıştırılmış Alanlardan Yaratıcı Yaşamlara Kadın*, Anfora Yayıncılık, İstanbul.

LEONARD, Diana, (2006), “Gender, Change and Education”, (Ed.: Kathy Davis, Mary Evans & Judith Lorber), *Handbook of Gender and Women’s Studies*, Sage Publications, India, s. 167-182.

MICHELL, Andree, (1984), *Feminizm*, Kadın Çevresi Yayınları, İstanbul.

MICHELL, Andree, (1995), *Feminizm*, (Çeviren: Şirin Tekeli), Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları, İstanbul.

NAVARO, Leyla, (1999), *Tapınağın Öbür Yüzü – Gerçekten Beni Duyuyor Musun?*, Sistem Yayınları, İstanbul.

OAKLEY, Ann, (2005), *The Ann Oakley Reader: Gender, Women and Social Science*, University of Bristol The Policy Press.

ONARAN, Oğuz, BÜKER, Seçil ve BİR, Ali, (1998), *Eskişehir’de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması*, Anadolu Üniversitesi Yayınları Eskişehir.

ÖZBUDUN, Sibel, (1987), “Batıda Özgürlük Sonrası Kadın Literatürüne Bakış”, *Varlık*, Sayı: 958.

RAMAZANOĞLU, Caroline, (1998), *Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri*, (Çeviren: Mefkure Bayatlı), (Yayına Hazırlayan: Fatmagül Berktaş), Pencere Yayınları, İstanbul.

ROWBOTHAM, Sheila, (1994), *Kadınlar Direniş ve Devrim*, Payel Yayıncılık, İstanbul.

RULLMANN, Marit, (1996), *Kadın Filozoflar*, Kabcacı Yayınları, İstanbul.

SANCAR, Serpil, (2003), “Üniversitede Feminizm? Bağlam, Gündem ve Olanaklar”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı:97, s.164-182.

SAYIN, Aysun, (2008), “Kadın İstihdamı ve Bilimde Kadın”, *Bilgi Çağı Dergisi*, Sayı: 43, s. 68-69.

SLATTERY, Martin, (2008), *Sosyolojide Temel Fikirler*, (Çev.: Özlem Balkız vd.), (Yayına Hazırlayan: Ümit Tatlıcan & Gülhan Demiriz), İkinci Baskı, Sentez Yayıncılık, İstanbul.

VARİNLİ, İnci, (2008), “Evinin Akademisyeni Ol, İdareyi Erkeğe Bırak”, *Bilgi Çağı Dergisi*, Sayı: 43, s. 66-67.

WEBER, Jutta, (2006), “From Science and Technology to Feminist Technoscience”, (Ed.: Kathy Davis, Mary Evans & Judith Lorber), *Handbook of Gender and Women’s Studies*, Sage Publications, India, s. 397-411.

WHALEY, Leigh Ann, (2003), *Women’s History As Scientists / A Guide to The Debates*, ABC-CLO, USA.

WIEGMAN, Robyn, (2005), “The Possibility of Women’s Studies”, (Ed.: Elizabeth Lapovsky Kennedy & Agahta Beins), *Women’s Studies for The Future / Foundations, Interrogations, Politics*, Rutgers University Press, USA, s. 40-59.

www.akdeniz.edu.tr, www.ankara.edu.tr, www.atilim.edu.tr,

www.cankaya.edu.tr www.comu.edu.tr, www.cu.edu.tr, www.ege.edu.tr,

www.gantep.edu.tr, www.gazi.edu.tr, www.hun.edu.tr, www.istanbul.edu.tr,

www.kafkas.edu.tr, www.kou.edu.tr, www.marun.edu.tr, www.mersin.edu.tr,

www.metu.edu.tr, www.mu.edu.tr, www.ogu.edu.tr, www.sakarya.edu.tr,

www.sdu.edu.tr, www.usak.edu.tr, www.yyu.edu.tr